Iberisk ene

Juniperus phoenicea

Kort fortalt

- *Juniperus phoenicea* – cypresfamilien (Cupressaceae).
- Hjemmehørende rundt om Middelhavet og på De Kanariske Øer, fra kystklitter til tørre kalkbjerge.
- Stedsegrønt nåletræ med fine skælblade; frøplanter begynder med stikkende nåle.
- Runde bærkogler, der bliver rødbrune i det andet år.
- Om sommeren ude i fuld sol, om vinteren lyst, køligt og frostfrit ved ca. 5–10 °C.
- Tåler tørke, varme og kalk og skal have et meget veldrænet dyrkningsmedie.
- Frøene skal have en lun og en kold periode og spirer uregelmæssigt – ofte først efter mange måneder.

Det kan du se frem til

Med frøene af iberisk ene har du grundlaget for en ene med fine skælblade og Middelhavets karakter, som du selv former fra den første spire. Enebærfrø kræver tålmodighed: Efter en lun og en kold periode spirer de uregelmæssigt, ofte først efter mange måneder – lad derfor såbakken stå. Kimplanterne har først stikkende nåle; skælbladene kommer senere. De første år lader du den unge ene vokse frit, så stammen bliver kraftig.

Mange forbinder bonsai med et færdigt lille træ fra butikken. Med frø starter du et skridt tidligere – og det giver dig noget, et købt træ aldrig kan: Du bestemmer selv formen fra den første spire, og du kan dyrke arter, der sjældent eller aldrig sælges som færdige bonsai. Det kræver tålmodighed, for der går nogle år, før frøplanten er blevet til et egentligt bonsaitræ. Til gengæld er træet dit eget fra start til slut. Herunder finder du det, du skal vide for at komme godt fra start med netop denne art.

Introduktion

Iberisk ene (*Juniperus phoenicea*), også kaldet fønikisk ene, er et stedsegrønt nåletræ fra cypresfamilien. I bred forstand vokser den rundt om hele Middelhavet og på De Kanariske Øer – fra klitter og kystklipper til tørre, stenede kalkbjerge – som en tæt busk eller et lille træ på op til 8–12 m. Botanikerne deler i dag gruppen i tre nært beslægtede arter: J. phoenicea i snæver forstand fra indlandet på Den Iberiske Halvø og i Sydfrankrig, J. turbinata fra Middelhavets kyster og J. canariensis fra De Kanariske Øer og Madeira. De ligner hinanden så meget, at de næsten kun kan skelnes af specialister. Voksne grene har små, tætsiddende skælblade, mens frøplanter og kraftige skud har stikkende nåle. Bærkoglerne er runde, 8–14 mm store og modner i det andet år, hvor de bliver rødbrune. Iberisk ene vokser langsomt og kan blive meget gammel: På klippevægge i Sydfrankrig står træer, der er over 1000 år gamle. Stammen bliver ofte krum og knortet, og grenene er smidige – arten kan formes i næsten alle stilarter, kun kosteformen passer ikke. Frøplanter er ikke ens: Vækstform og bladtype kan variere fra plante til plante.

Formering

Enebærfrø kræver tålmodighed. Frøskallen er hård, og kimen har en dyb dvale, som brydes af først en lun og derefter en kold periode. Læg frøene i lunkent vand i 24 timer, bland dem med let fugtigt sand i en lukket pose, og lad posen ligge ved stuetemperatur (ca. 20 °C) i 2–3 måneder og derefter i køleskabet

Sikkerhed: Frø, næringsstoffer og dyrkningsmedier er ikke beregnet til at spise – hverken for mennesker eller dyr. Nogle arter er giftige, så opbevar dem utilgængeligt for børn og dyr.

ved ca. 2–5 °C i yderligere 2–3 måneder. Så frøene ca. 1 cm dybt i fugtig såjord eller kokos-såmuld, og hold dem jævnt fugtige og kølige ved ca. 15–18 °C. Spiringen er meget uregelmæssig: Nogle frø spirer efter få uger, andre først året efter, og ikke alle frø spirer. Du kan også så frøene i en potte om sommeren eller tidligt på efteråret og lade potten stå ude i læ – så får frøene den lune og den kolde periode af sig selv og spirer typisk det følgende forår; potten skal dog ind et lyst, frostfrit sted, hvis det fryser hårdt. Lad såbakken stå i mindst et år. Når kimplanterne er ca. 5 cm høje, prikles de ud i enkelte potter med priklejord.

Placering og lys

Iberisk ene er lyskrævende og skal stå i fuld sol fra slutningen af maj til efteråret. I skygge bliver skuddene lange og svage, og det indre af kronen dør. Kun på meget varme sommerdage har den gavn af lidt skygge midt på dagen. Kimplanter, der er sået inde, vænnes gradvist til at stå ude og flyttes først ud, når der ikke længere er risiko for nattefrost.

Vanding og næringsstoffer

Iberisk ene tåler bedre at stå lidt tørt end vådt: Vand grundigt, når dyrkningsmediet er ved at være tørt i overfladen, og undgå stående vand. I vækstsæsonen, når den vokser, har den brug for mere vand. Almindeligt hårdt vand er ingen ulempe. På varme dage har den gavn af at blive overbrust – brug rent regnvand i stuetemperatur (eller andet kalkfattigt vand), så bladene ikke får kalkpletter. Fra april til september gives flydende bonsai-næring hver 4. uge.

Dyrkningsmedie

Dyrkningsmediet skal være meget veldrænet, gerne stenet og sandet – i naturen vokser arten på næringsfattig, kalkrig og stenet jord. Færdig bonsai-jord er et godt grundlag. Til unge planter passer priklejord med kvartssand. Unge planter omplantes hvert 2. år om foråret, ældre træer hvert 5.–6. år.

Beskæring

Lad unge ener vokse frit de første år, så stammen bliver kraftig. Senere formes træet ved at afkorte de lange skud med en saks tilbage til et sideskud i vækstsæsonen. Knib ikke hele tiden de grønne spidser af med fingrene – det svækker enen og giver brune spidser. Lad altid noget grønt sidde på hver gren: En gren uden grønne skud skyder ikke igen. Grenene er smidige og lette at forme med tråd, men tråden skal fjernes i tide, før den vokser ind i barken.

Vinteropbevaring

I en skål skal iberisk ene overvintre frostfrit. Lad den stå ude i efteråret, så længe der ikke er frost, og tag den ind, før det fryser. Stil den lyst og køligt ved ca. 5–10 °C – fx i et uopvarmet, lyst rum, en kold vinterhave eller et koldt drivhus. I en varm stue bliver skuddene svage, og der kommer let skadedyr. Vand sparsomt, men lad aldrig rodklumpen tørre helt ud, og giv ingen næring. Fra slutningen af maj kan enen igen stå ude.

Vigtige dyrkningstips

Det meste, der går galt ved såning, skyldes for meget vand eller for lidt lys. Jeg anbefaler et let, næringsfattigt såmedie som såjord eller kokos-såmuld, så de fine rødder ikke rådner. Når kimplanterne skal prikles, giver priklejord med kvartssand god dræning og et stabilt rodnet. Senere, når træet skal formes som bonsai, er min færdigblandede bonsai-jord et godt grundlag. Hav tålmodighed: Frø fra samme pose spirer ikke altid samtidig, så lad såbakken stå, selvom de første kimplanter allerede er kommet op.